

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ МІСТА

Досліджуються проблеми управління конкурентоспроможністю. Визначаються підходи до трактування сутності конкурентоспроможності, її ключові ознаки. Обґрунтовується необхідність визначення міста як одного з об'єктів конкурентоспроможності. З'ясовується сутність конкурентоспроможності міст і пропонується механізм управління конкурентоспроможністю міста.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, конкурентоспроможність міста, управління конкурентоспроможністю.

Постановка проблеми. В умовах загострення конкурентної боротьби на макро-, мезо- та мікрорівні, посиленні кризових явищ в економіці держави та її регіонів, підвищення уваги до необхідності децентралізації регіонального розвитку, забезпечення конкурентоспроможності регіонів і міст стає одним із пріоритетних завдань регіонального менеджменту. Обґрунтування наукових підходів до формування механізмів забезпечення і управління конкурентоспроможністю на національному, регіональному та локальному рівнях є вимогою сьогодення. Дані проблеми вимагають розробки управлінського інструментарію з урахуванням факторів конкурентного середовища. Однак складність полягає ще й у тому, що нема розробленого понятійного апарату в системі конкурентоспроможності міста.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання оцінки конкурентного середовища, забезпечення конкурентоспроможності регіону є предметом дослідження таких вітчизняних дослідників як Я. Антоній, І. М. Вахович, З. В. Герасимчук, Л. Л. Ковальська, Л. П. Стеців в працях яких досліджено теоретико-методичні основи формування конкурентного середовища, визначено фактори, які впливають на рівень конкурентоспроможності регіону, розглядаються питання, пов'язані з формуванням конкурентних переваг регіону як необхідного елемента забезпечення його конкурентоспроможності. Поряд із цим, питання забезпечення конкурентоспроможності міста не достатньо обґрунтовані вітчизняними науковими школами. Таким чином, складні умови розвитку економіки характеризуються конкуренцією як всередині країни, так і на рівні регіону, міста. Посилення конкуренції виставляє нові вимоги до управління розвитком міст на основі забезпечення їх конкурентоспроможності. Чітке розуміння поняття «конкурентоспроможність міста» та його місця в ієрархічній системі конкурентоспроможності держави дозволить систематизувати знання покращити наукові та практичні здобутки у сфері забезпечення конкурентоспроможності міста. Підвищення конкурентоспроможності міста сприятиме його соціально-економічному розвитку, забезпечить самофінансування й активізацію

інвестиційно-інноваційних процесів на рівні регіону та країни.

Постановка завдання. Дослідження теоретичних підходів до трактування сутності конкурентоспроможності, з метою виявлення її ключових ознак та формування на цій основі підходів до управління конкурентоспроможністю міста. Визначення й обґрунтування місця конкурентоспроможності міста в ієрархічній структурі об'єктів конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність є багатоаспектним поняттям, що в перекладі з латинської мови означає суперництво, боротьбу за досягнення найліпших результатів. Існує ряд підходів, що базуються на трактуванні поняття конкурентоспроможність на основі наявності факторів виробництва. За своєю сутністю, такий підхід вважаємо ресурсним, оскільки домінантою в подібному трактуванні є саме забезпеченість певним видом ресурсів. Так, Д. Кісінг вважав конкурентоспроможність сукупністю таких факторів, як кваліфікована праця, некваліфікована праця і капітал, [1] а Е. Хекшер – спеціалізацією на тому виробництві, для якого співвідношення факторів виробництва, яке воно має, найсприятливіше. [2] На наш погляд, сама по собі наявність ресурсів формує лише можливість для створення конкурентних переваг, а отже досягнення конкурентоспроможності. Мова йде про наявність певної конкурентної позиції, яка може бути використана у конкурентній боротьбі та слугувати основою для набуття конкурентної переваги. Відповідно, сама по собі наявність сприятливої комбінації ресурсів необхідна, але не достатня умова конкурентоспроможності.

Другий підхід до визначення конкурентоспроможності базується на досягненні ефективності використання наявних ресурсів. Так, Я. Антоній трактує конкурентоспроможність як створення таких структурних комбінацій, які уможливають оптимальне використання ресурсів та їх комерціалізацію. [3] Погоджуючись із думкою про те, що ефективність використання ресурсів є необхідною умовою досягнення конкурентоспроможності, вважаємо за доцільне враховувати і потенційні можливості об'єкта.

Існує ряд наукових підходів, які трактують поняття конкурентоспроможності на основі можливостей, Ф. Фатхутдінов вважає конкурентоспроможністю властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами [4; 7], а група вчених А. Філіпченко, С. Моринець В. Вергун - як здатність держави розробляти та виготовляти товари та послуги або ж вищої якості, або ж за цінами, значно нижчими порівняно з конкурентами. [5] На нашу думку, важливим за таких трактувань є врахування динамічності, як однієї з важливих ознак конкурентоспроможності.

Ряд учених дефініцію конкурентоспроможності трактують з позиції суперництва на ринку, тобто акцентують увагу на порівняльному характері конкурентоспроможності об'єкта.

Л. Кобилянський вважає конкурентоспроможністю – рівень економічних, технічних і експлуатаційних параметрів, які дозволяють витримати суперництво з іншими аналогічними товарами на ринку [6]. Г. Азоев розглядає конкурентоспроможність як – суперництво на будь-якому поприщі між особами [7], а А. Юданов - як боротьбу за обмежений платоспроможний попит споживачів [8]. З даного підходу стає зрозумілим те, що явище конкурентоспроможності завжди виявляється в порівнянні, та має характер суперництва.

Деякі науковці наголошують що конкурентоспроможність базується на наявності конкурентних переваг. Я. Жаліло та Я. Базилук розглядають конкурентоспроможність національної економіки як економічну категорію, що характеризує стан суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг і досягнення кращих, ніж у конкурентів, соціально-економічних параметрів [9]. А П. Беленький трактує поняття як

пріоритети, в яких територія має конкурентні переваги і посилення яких має сприяти підвищенню життєвого рівня населення [10].

На нашу думку, широта підходів до визначення сутнісного базового підтверджує багатогранність категорії конкурентоспроможності, та дає можливість визначити коло тих ознак, які дозволяють вести мову про конкурентоспроможність об'єкта. Основними ознаками конкурентоспроможності є:

- *порівняльний характер* – конкурентоспроможність проявляється тільки через порівняння характеристик економічного суб'єкта з характеристиками інших суб'єктів даного ринку;

- *релевантний характер* конкурентоспроможності, який означає, що траєкторія руху даного економічного суб'єкта (його конкурентна позиція) відносно інших суб'єктів може бути визначена тільки в межах релевантного зовнішнього середовища;

- *динамічність (часовий характер)* критерію конкурентоспроможності характеризує положення суб'єкта у конкурентному полі в координатах часу як результат його конкурентної діяльності.

- *ефективність використання ресурсів* – необхідною умовою досягнення конкурентоспроможності є висока ефективність використання наявного потенціалу, що слугує запорукою формування та ефективного використання конкурентних переваг.

- *конкурентні переваги*

- *потенційні можливості.*

Зауважимо, що різними вченими розглядалися різні об'єкти конкурентоспроможності: товар (С. Позняк, Л. Кобилянський,) організацію (Ф. Фатхутдінов, Г. Азоев, А. Юданов), галузь (Дж. Кернс, А. Сміт, М. Портер), регіон (П. Беленький, Я. Антоній, А. Селєзньов), національну економіку (Я. Жаліло, О. Шнипко, Б. Кваснюк, А. Кінах).

Виходячи з вищенаведеного, нами пропонується ієрархічна структура конкурентоспроможності об'єктів, що представлена на рис. 1.

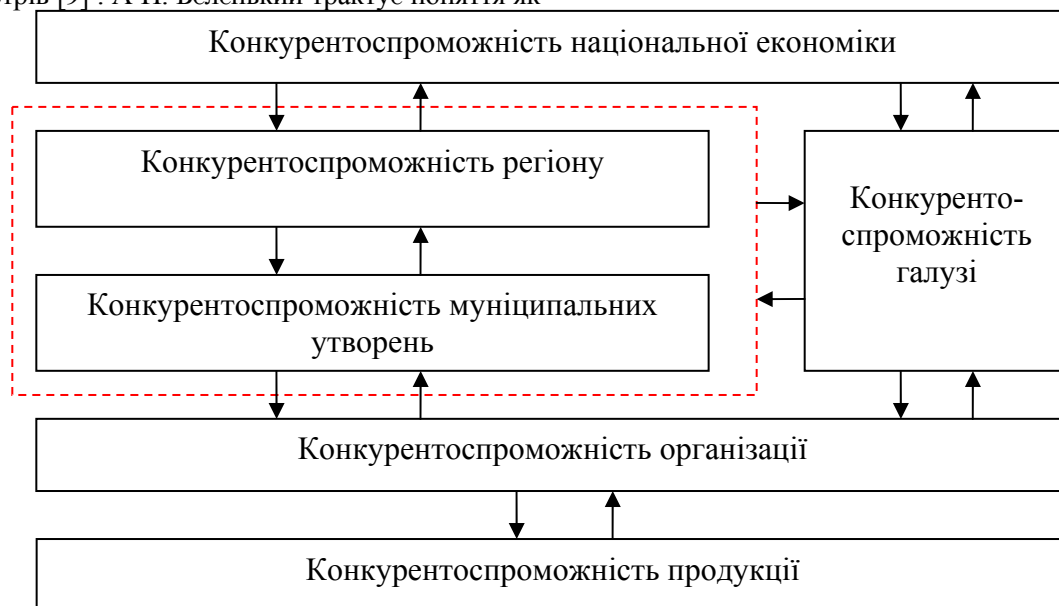

Рис 1. Ієрархічна структура конкурентоспроможності об'єктів

На наш погляд, існує необхідність доповнення ієрархічної структури об'єктів конкурентоспроможності одним із важливих об'єктів – муніципальним утворенням.

Використання ієрархічного підходу до формування стратегії регіонального розвитку, за умови використання стратегій муніципального розвитку дасть можливість забезпечити ефект синергії.

Рівень муніципальних утворень в забезпеченні конкурентоздатності регіону та держави відіграє важливу роль оскільки:

1. Стратегія економічного й соціального розвитку регіону реалізується безпосередньо на рівні муніципальних утворень, які є необхідними та невід'ємними складовими регіональної системи.

2. Без загальної підтримки органів місцевого самоврядування та територіальних громад регіональна стратегія є наміром, що не має об'єктивних умов для реалізації.

3. Деталізація регіональних стратегічних орієнтирів відбувається в стратегіях розвитку муніципальних утворень, що повинні підпорядковувати напрям свого розвитку регіональним цілям, а ті повинні враховувати інтереси, стратегічне бачення цих муніципальних утворень. В іншому випадку протилежний характер стратегічних векторів розвитку регіональних утворень або нівелює зусилля й прагнення регіону і територіальних громад, або породжує конфлікт їх інтересів. А це блокує динаміку розвитку територіальних систем різного рівня.

4. Муніципальні утворення виступають як суперники в питаннях залучення фінансових і людських ресурсів, що дає підстави стверджувати про наявність між ними конкурентної боротьби.

Під поняттям *конкурентоспроможність міста* належить розуміти *здатність муніципальної системи до створення та підтримання конкурентних переваг за допомогою ефективного використання усіх видів потенціалу з метою забезпечення економічного зростання міста та підвищення рівня і якості життя населення.*

Управління конкурентоспроможністю міста являє собою певний аспект муніципального менеджменту, спрямованого на формування, розвиток та реалізацію конкурентних переваг та забезпечення високого рівня життя населення.

Основними елементами системи управління конкурентоспроможністю міста є мета, об'єкт і суб'єкт, методологія та принципи, процес та функції управління. Метою управління конкурентоспроможністю міста є забезпечення життєздатності та сталого розвитку міста за будь-яких економічних, політичних, соціальних та інших змін у його зовнішньому середовищі, забезпечення належних умов життя населення та постійне поліпшення стандартів.

Слід зазначити що з переорієнтацією на ринкову економіку в управлінні містами відбулися великі зміни. Якщо раніше держава не тільки обирала шлях розвитку міста, але й повністю

забезпечувала рух цим шляхом, то сьогодні ситуація істотно змінилася. Суб'єктами управління конкурентоспроможністю міста є певне коло установ і структур, які реалізують його мету.

В Україні, формується багаторівнева структура суб'єктів управління містами, до якої належать:

1) структури, які безпосередньо входять до складу апарату управління містом і фінансуються з бюджету;

2) госпрозрахункові організації, які забезпечують життєдіяльність міста та є самостійними юридичними особами;

3) організації й установи подвійного підпорядкування, що функціонують як регіональні підрозділи державних управлінських структур;

4) установи, діяльність яких координується міською владою.

В умовах соціально-економічних трансформацій в Україні та формування ринкової економіки змінюються системи суспільних відносин. З огляду на це, триває процес пошуку оптимальної організації управління як на державному рівні, так і на рівні регіонів, зокрема міст. На це спрямована законодавча робота Верховної Ради України і практична діяльність виконавчих органів влади.

На рівні міста перетинаються інтереси як органів місцевого самоврядування, так і обласних рад та державних адміністрацій, а також безпосередньо держави через відповідні загальнонаціональні установи, кожна з яких має певні інструменти впливу на ситуацію в місті. Тому питання управління конкурентоспроможністю містом дуже складне та вимагає додаткового дослідження з метою напрацювання механізмів спрощення системи управління та оптимізації управлінських функцій. На рис. 2 деталізовано цикл управління конкурентоспроможністю міста.

Цикл управління конкурентоспроможністю міста складається з таких блоків: аналіз; планування; практична реалізація; контроль.

Важливо зазначити що блоки в механізмі забезпечення конкурентоспроможності міста є взаємодоповнюючими, оскільки дії, які відбуваються в рамках блоку «Контроль» тривають постійно, а не лише після виконання дій блоку «Практична реалізація», що забезпечує можливість підвищення ефективності дій щодо забезпечення конкурентоспроможності міста.

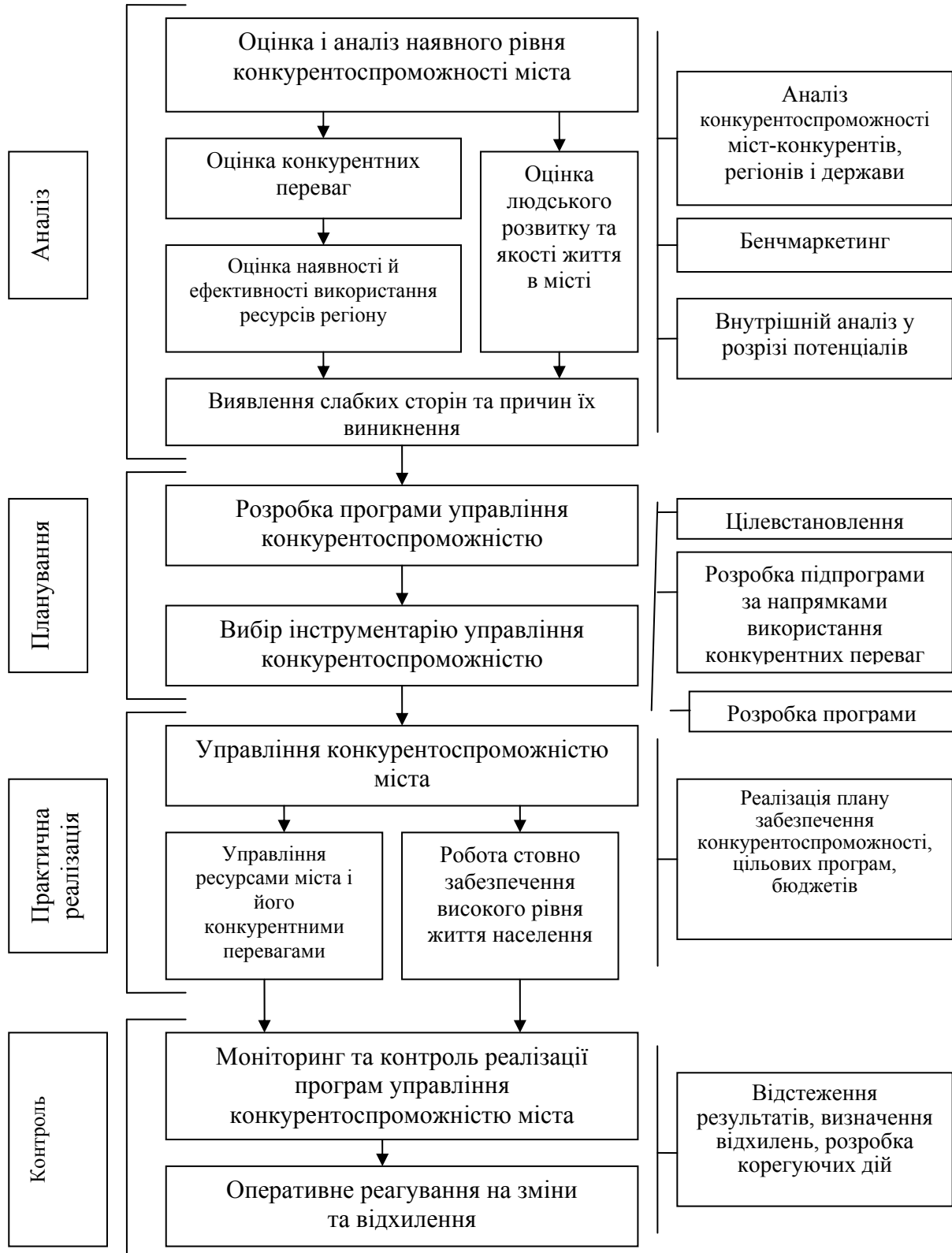
При формуванні ефективної структури управління містом необхідно:

- базуватися на фундаментальних наукових принципах побудови структур управління складними системами;

- забезпечити виконання принципу органічності взаємозв'язку структур різного ієрархічного рівня для підтримання раціонального підпорядкування і предметної координації;

- врахувати вимоги чинного законодавства щодо формування і функцій організаційних

структур управління та функцій окремих суб'єкта управління, що зумовлює відмінності підрозділів;
 - врахувати реальні обставини, специфічні організаційно-структурних схем управління вимоги та можливості кожного конкретного однакових за назвою та функціями об'єктів.

* адаптовано на основі [12; 14]

Рис. 2. Цикл управління конкурентоспроможністю міста

Список літератури

1. Keesing D.B. Labor Skills and Comparative Advantage // American Economic Review. – 1996. – May. P.249-258
2. Шнипко О.С. Національна конкурентоспроможність: сутність проблеми, механізм реалізації. – К.:Наук. Думка, 2003. – 334 с.
3. Ярош Антоній. Конкурентоспроможність регіонів та еволюція регіональної політики Європейського союзу // Регіональна економіка, 2004. – С.188-193.
4. Фатхутдинов Ф. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление.- М.: Инфра – М. – 2000
5. Сучасні міжнародні економічні відносини: Сучасні міжнародні економічні відносин / А.С. Філіпченко, С.Я. Моринець, В.А. вергун та ін. – К.: Либідь, 1992. С. 259
6. Кобиланський Л.С. Управління конкурентоспроможністю: Навчальний посібник. – К.: Зовнішня торгівля, 2003. – 304 с.
7. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. – М.: Эксмо, 2004. – 554 с.
8. Юданов А. Конкуренция: теория и практика. М.АКАЛИС, 1996 – 179 с.
9. Конкурентоспроможність регіонів України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилук, Я.В. Белінська та ін.; За ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2005. – 388 с.
10. Беленький П.Ю., Мікула Н.А., Матвеев Є.Е. Конкурентоспроможність на транскордонних ринках. – Львів: ІРД НАН Укр., 2005. – 214 с.
11. Азоев Г.Л., Челенков А.П. Конкурентные преимущества фирмы /М.: ОАО Типография НОВОСТИ, 2000. - 256 с.
12. Гельвановский М. Конкурентоспособность в микро-, мезо-, макроуровневом измерении / М. Гельвановский, В. Жуковская // Российский экономический журнал. – 1998. – № 3.– С. 67-70
13. Camagni R. On the concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? – Urban Studies. – Vol.39. – No13. – 2002. – p.2395-2411.
14. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення:Монографія – Луцьк: Надстиря, 2007 – 420 с.
15. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Місто>

Аннотация

Алла Тендюк, Людмила Стрижеус

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ГОРОДА

Исследуются проблемы управления конкурентоспособностью. Определяются подходы трактования сущности конкурентоспособности, определяются ее ключевые признаки. Обосновывается необходимость определения города в качестве одного из объектов конкурентоспособности. Раскрывается сущность конкурентоспособности городов и предлагается механизм управления конкурентоспособностью города.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные преимущества, конкурентоспособность города, управление конкурентоспособностью.

Summary

Alla Tendyuk, Lyudmila Stryzheus

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACH TO MANAGING COMPETITIVENESS

This paper investigates the problem of managing competitiveness. Identify approaches to the interpretation of the essence of competitiveness, defines its key features. The necessity of determining of the city as one of the objects of competitiveness. Determine the nature of the competitiveness of cities and proposes a mechanism for managing the competitiveness of the city.

Keywords: competitiveness, competitive advantage, competitive city management competitiveness.